

Før flodbølgen – tamilenes helsetjeneste

AIDS snart utryddet blant spedbarn i USA

For bare ti år siden døde hundrevis av barn i USA av AIDS. I 1990 var flere enn 2 000 nyfødte HIV-infisert, mens antallet nå er redusert til rundt 200 per år, ifølge New York Times (1). I New York City ble det i 1990 født 321 barn med HIV-infeksjon, i 2003 bare fem. På landsbasis er nå mor-til-barn-smitte blitt så sjeldent at man snakker om at AIDS kan utryddes blant barn.

Denne utviklingen skyldes både bedre medikamenter, bedre informasjon og testing og bedre samarbeid mellom lokale og føderale helsemyndigheter. Tilgangen på antiretroviral behandling og tiltak for å motivere vordende mødre til å la seg HIV-teste tidlig i svangerskapet har vært særlig viktig. Antiretroviral behandling til gravide kvinner er mest effektiv i forhold til barnet når den gis i annet trimester og under selve fødselen.

Da overvåkingsprogrammet for AIDS blant nyfødte i New York ble startet rundt 1988, ble testingen foretatt anonymt, og mødrene fikk først vite at barnet var HIV-infisert når det etter hvert fikk alvorlige, ofte fatale symptomer. Det ble heller ikke foretatt noen form for smitteoppsporing. Først i 1998 ble sykehusene i delstaten New York pålagt ved lov å HIV-teste alle nyfødte og å informere om resultatet så snart det forelå. Dette gav mulighet til å behandle både mor og barn og til å sette i verk forebyggende tiltak for å hindre videre smitte. Men amerikanske lover setter fortsatt begrensninger i legenes muligheter for å følge forløpet av HIV-infeksjon blant barn og mødre.

Petter Gjersvik

petter.gjersvik@legeforeningen.no
Tidsskriftet

Litteratur

1. Santora M. US is close to eliminating AIDS in infants, officials say. New York Times 30.1.2005. www.nytimes.com (30.1.2005).

Tsunamikatastrofen annen juledag 2004 rammet Sri Lanka meget hardt. Det var nesten 40 000 omkomne, omtrent halvparten i kystområdene i øst og nordøst, der befolkningen i hovedsak er tamilsk og muslimsk. Jeg arbeidet som lege i dette området i tre måneder kort tid før katastrofen, og ble møtt med vennlighet, åpenhet og gjestfrihet. Infrastrukturen, inkludert helsevesenet, var preget av langvarig borgerkrig, men befolkningen viste stor vilje til innsats for å bedre forholdene.

Etter mer enn 20 års borgerkrig i det tamilske området nordøst på Sri Lanka ble det i februar 2002 inngått våpenhvile mellom regjeringen i Colombo og de tamilske tigrene (Liberation Tigers of Tamil Eelam, LTTE). Våpenhvilen ble inngått med tilrettelegging fra Norge og er, med unntak av mindre episoder, overholdt. Fredsforhandlingene har imidlertid stoppet opp. Det ser foreløpig ikke ut til at tsunami-katastrofen skal føre til gjenopptakelse av forhandlingene.

Den langvarige borgerkrigen har gjort helsesituasjonen for befolkningen meget vanskelig. Dette gjelder både i de tamilske områder som kontrolleres av geriljaen (Vanni-området) og i de tamilske områder som kontrolleres av den srilankiske regjeringen. Ved inngåelsen av våpenhvileavtalen var de fleste sykehus og helsestasjoner ute av funksjon på grunn av krigsødeleggelser og mangel på fagpersonell og forsyninger. Mangelfull infrastruktur (rent vann, elektrisitetsforsyning og kommunikasjon) var og er fortsatt en avgjørende faktor. Dette har blant annet ført til dobbelt så høy spedbarnsdødelighet og tre ganger så høy maternell dødelighet i de nordøstlige regioner som i Sri Lanka som helhet (1). Feilernæring er hyppig, spesielt hos barn under fem år og blant gravide (2). Tsunamikatastrofen har ytterligere forverret helseforholdene.

Inntrykk fra et arbeidsopphold

Jeg fikk høsten 2003 anledning til å besøke det LTTE-kontrollerte området og ble invitert tilbake for å arbeide der fra september til desember 2004. Det kliniske arbeidet foregikk dels ved to små sykehus i Kilinochchi, som er de tamilske tigrener administrative hovedsete, og ved et sykehus i Puthukudiyruppu, en mindre landsby. Dessuten arbeidet jeg ved åtte avsidesliggende helsestasjoner spredt over hele Vanni-området. I to uker underviste jeg også ved universitetssyke-

i Brev fra Sri Lanka

huset i Jaffna, som ligger i et område kontrollert av regjeringen.

Selv etter våpenhvilen for tre år siden har gjenoppbyggingen av helsetjenesten i de tamilske områder vært problematisk. Dette skyldes manglende samarbeid mellom regjeringen og tigrene og mangel på statlige ressurser. Centre for Health Care (CHC), som er en ikke-regjeringstilknyttet organisasjon (non-governmental organisation, NGO) opprettet av helsepersonell i og utenfor Sri Lanka, har bygd opp et nett av helsestasjoner og mindre sykehus i samarbeid med de tamilske tigrene. Disse kommer i tillegg til den statlig finansierte og organiserte helsetjenesten.

Helsesentrene

For å avhjelpe problemene innen primærhelsetjenesten er det bygd opp et system med enkle helsestasjoner, kalt Thileepan Primary Health Care Medical Centres. Dette har skjedd under ledelse av CHC-organisasjonen, med økonomisk støtte fra landflyktige tamiler. Sentrene har fått navn etter en medisinstudent som sultet seg til døde i politisk protest i Jaffna i 1987. Det er opprettet til sammen 12 slike sentre, som alle er i ordnær drift. Ni befinner seg